

● ایرج برخوردار تهیه کننده رادیو

دل و جان هر ایرانی غیرتمندی را صفا می بخشد و نمودار
ارزش های موسیقی ملی در قالبی نوست.

استاد وزیری برای اولین بار به ساختن سرودهایی برای
کودکان اقدام کرد که همراه با اشعاری ساده و ملودی هایی
دلنشین برای آموزش نوباوگان فراهم گردید. به علاوه
استاد وزیری بر اساس اشعار کتاب های درسی به ساختن
سرودهایی همت گماشت که از این راه، هم کودکان را با
موسیقی و ادبیات آشنا کرد و هم باعث شد تا هیجان و تحرک
و ارزش های اخلاقی گسترش یابد. به پیشنهاد و پیگیری استاد
وزیری، آموزش سرود برای اولین بار جزو برنامه مدارس
قرار گرفت و معلمان موسیقی برای آموزش آن تربیت شدند.
متأسفانه چون برنامه ریزی دقیق و پیگیری حساب شده ای
در کار نبود، آموزش سرود و موسیقی در مدارس ثمره
چشم گیری به بار نیاورد.

آموزش موسیقی در مدارس کم و بیش ادامه داشت تا این
که به تدریج سرودها در دوران پهلوی، از محتوا و ارزش های
اخلاقی جالی شدند، سروده های این دوره عمدتاً به مداحی و
توصیف های غیرواقعی از شاه و خاندان او منحصر گردیدند.
از آنجا که مفاهیم و مضامین سرودها با ارزش ها و
اعتقادات جامعه تباین داشتند، مردم به تدریج رغبت خود را
در خواندن سرودها از دست دادند و سرود خوانی به مراسمی
خشک و رسمی و زمان هایی مشخص و محدود اختصاص
یافت. حتی سرود ملی ایران که می بایستی نشانه وحدت و
هم آوایی مردم باشد - چون به توصیف ارزش های فردی
می پرداخت مورد عنایت و باور قرار نمی گرفت. تنها
سرودهایی که تا سالیان متمادی بر زبان مردم جاری بودند

علی قی وزیری و سرود

تا قبل از حکومت پهلوی بیشترین نمونه هایی که
خصایص ملی و میهنی داشتند از آثار عارف قزوینی
و ملک الشعرا بهار بود؛ تصانیفی مانند: «از خون جوانان وطن»،
«دل، هوس سیزده و صحرا ندارد»، «مرغ سحر» و امثال آنها. این
تصانیف، مضامینی از مصائب و معضلات ملی را در برداشتند
و با وجود تأثیرات غم انزای مفاهیم، حساسیت از نشاط و
شادمانی را به همراه نمی آوردند. استاد روح الله خالقی در این
مورد نوشته است:

«موسیقی طبقه ممتاز، قبلاً تصنیف های عارف بود که
مضامین اشعارش در اطراف سیاست دور می زد و خواندن
آنها با وضع زمانه که به تدریج خوف و هراس جای آزادی
الکار را می گرفت، چندان به عقل نزدیک نبود. گاه گاهی
ملک الشعرا بهار تصنیفی می سرود که آهنگش را درویش خان
با دهلگران می ساختند.

عارف هم که فکرهای تند و بی پروا داشت منزوی و
گوشه نشین شد. شعرای دیگر هم اگر چیزی برهمنای
موضوعات روز می ساختند، بی ریا و خالی از تقاضا نبود.

استاد علی قی وزیری از شاخص ترین و نام آورترین
موسیقی دانان ایرانی بود که قصد داشت با ساختن دانش ها و
سرودهایی، ضمن تحریک احساسات ملی، موجب خرمی
و نشاط مردم را نیز فراهم آورد. در سروده های او، بر خلاف
ساخته های دیگران، از کسی اسم برده نمی شد و تها به نام
ایران و ارزش های ملی و اخلاقی توجه می شد. سرود های
وطن ساخته استاد وزیری که با صدای خانم روح انگیز اجرا
و در صفحه ضبط شد، از جمله زیباترین سرودهایی است که

وترنم آنها از دل و جان بر می‌خاست، سرودهایی بودند که از لحاظ ساختمان شعر و موسیقی معتبر و دارای مضامینی بودند که بر ارزش‌ها و علائق مردم تکیه داشتند. بهترین نمونه قابل ذکر، سرودی است به نام «ای ایران» از ساخته‌های استاد

تنها سرودهایی

که تا سالیان متمادی بر زبان مردم جاری بودند و ترنم آنها از دل و جان بر می‌خاست. سرودهایی بودند که از لحاظ ساختمان شعر و موسیقی معتبر و دارای مضامینی بودند که بر ارزش‌ها و علائق مردم تکیه داشتند.

روح‌الله خالقی با شعر دکتر محمد حسین گل‌گلپ. لازم به یادآوری است که شعر و نت سرودهای ساخته شده در دوران پهلوی به صورت جزوه‌های مختلف چاپ و منتشر شدند که بررسی و تحلیل اشعار و آهنگ‌های این سرودها به فرصت و تحقیقی جداگانه نیاز دارد.

سرود در رادیو

پس از تأسیس رادیو، با توجه به خصایص حکومت پهلوی و گرایش به تقویت تشکیلات نظامی و ایجاد تمرکز در قدرت و تبلیغ افراطی در زمینه مسائل ملی‌گرایانه، فرم سرود مناسب‌ترین شکل برای عرضه شعارها و لایحه‌های حکومت به شمار می‌رفت. بر این اساس، سازگان پرورش افکار از حامیان اصلی تدوین و تهیه سرودها بود و در این زمینه آهنگ‌سازان و شعیرا را ترغیب می‌کرد. در اقلیل کسلی در برنامه‌های رادیو نمونه‌هایی از سرودها و مارش‌ها پخش می‌شد. دسته‌ای از سرودها، مضامین ملی و میهنی و برخی مفاهیم اخلاقی و اجتماعی داشتند. بعضی از سرودها به صورت دستوری و برای تبیین و توجیه مواضع و اهداف حکومتی ساخته می‌شدند و تعداد کمی از آنها واکنش شخصی هنرمند در قالب مسائل اجتماعی به حساب می‌آمدند.

بسیاری از این سرودها با گذر زمان فراموش شدند و آنچه می‌ماند سرودهایی بودند که با اعتقادات و باورهای مردم همسویی داشتند. از سال ۱۳۳۲ که ضبط برنامه‌های رادیویی عمومیت یافت، نمونه‌هایی از سرودها هم ضبط شدند که متأسفانه امروزه تعداد کمی از آنها در آرشیو رادیو باقی است.

پس از آن با دگرگونی‌های سیاسی و اجتماعی و تمرکز حکومت پهلوی، به منظور توجیه و مقبولیت اعمال هیئت حاکمه و تبلیغ اندیشه‌های آنها، در زمینه تولید و پخش سرود، فعالیت‌های چشم‌گیری انجام شد. مضامین سرودهایی که در این دوران ساخته شده‌اند، عبارتند از: توصیف جاهگاه شاه و شاهنشاهی، تکریم مجد و عظمت ایران باستان و آرزوی تجدید آن دوران، بزرگ‌نمایی فعالیت‌های اجتماعی، ارج نهادن بر وابستگان به خاندان سلطنت و امثال آن.

برای نمونه عناوین معروف‌ترین سرودهای رادیو را که در آن دوران و در این زمینه‌ها ساخته شده‌می‌آوریم: انقلاب شاه و مردم، شکوه انقلاب، عصر انقلاب، چهارم آبان، ۲۵ شهریور، رستاخیز، شهریار دل‌ها فروغ آریا، مهر آریا، سرود شهبانو، سرود ولیعهد و ...

البته بعضی از سرودها هم در زمینه‌های اخلاقی، ملی و اجتماعی ساخته می‌شدند که مقبولیت بیشتری می‌یافتند؛ مانند: ای ایران، سرود معلم، سرود فرهنگ، سرود مادر و ... نکته قابل ذکر این است که علاوه بر رادیو، گروه‌های موسیقی وزارت فرهنگ و هنر، مراکز آموزش و پرورش و

گروه‌های موسیقی نظامی هم به تولید و اجرای سرود می‌پرداختند که حاصل کار آنها نهایتاً از رادیو پخش می‌شد. از معروف‌ترین اشخاصی که در ساختن آهنگ سرود فعالیت داشتند می‌توانیم از چند نفر نام ببریم: علیقلی وزیری، روح‌الله خالقی، عزیز شعبانی، جواد بدیع زاده، محمد جهان پناه، مصطفی کسروی، بهرام صمیمی، انوشیروان روحانی،

امیر حسین مهرپور و ...

از میان شعرانی که در سرودن اشعار سرودها بیش از دیگران سهم داشته‌اند، می‌توان به سرایندگان زیرشاره کرد: محمد حسین گل گلاب، صادق سرمد، هدایت الله نیرسینا، کریم فکور، منوچهر معین افشار و ...
بیشترین سرودها را در میان خوانندگان زن، خاتم‌ها، الهه، پروین، سیما یینا، عهدیه، وارثوش، سپین خانم و فائزه صبا و در میان خوانندگان مرد، آقایان: ایاز، سپهر، عارف، فرهی، ویگن، قره باغی ونوری اجرا کرده‌اند.

آواز جمعی و سرود

اجرای سرود با آواز جمعی (گروه کر) شکوه و جلال خاصی دارد و روح وفاق و صمیمیت را والایی می‌بخشد. اساساً عمده‌ترین هدف سرودخوانی ایجاد یکدستی و هماهنگی در بین مردم است و این قصد با گروه کر زودتر محقق می‌شود. گرچه گروه‌خوانی در فرهنگ ما جایگاه شایسته‌ای ندارد و آواز جمعی در میان مردم ما چندان متداول نیست ولی توجه به این امر در رادیو به خلق آثاری با آواز جمعی انجامید که برای مردم ناگویی و جذابیت داشت. بعضی از آهنگ‌سازان سرودهای خود را با گروه‌خوانندگان (گروه کر) به اجرا درآوردند و در واقع به شیوه‌ای نو اقدام نمودند. در میان اقلیت‌های مسیحی ایران و در هنگام اجرای ادعیه و نیایش در کلیسا، اجرای آواز جمعی رایج است. طبیعی است که اولین گروه‌های کر را که در اجرای سرودهای رادیو همراهی داشتند باید «گروه‌های کر اقلیت‌های مسیحی نام ببریم. فعالیت این گروه‌ها باعث شد که به تدریج گوش‌ها شنیدن سرود توسط یک خواننده را

بایرج گل‌سرخ «تشکیل شد که در زمینه اجرای سرودهایی با آواز جمعی، فعالیت‌هایی را انجام داد.

در اجرای سرودهای رادیو بنابه ضرورت از نوازندگان سازهای بادی مسی استفاده می‌شد که خارج از کادر رادیو بودند. بعضی از سرودهای رادیو توسط ارکسترهای موسیقی نظامی اجرا و ضبط شده‌اند. از معروف‌ترین ارکسترهای نظامی که با رادیو همکاری داشته‌اند، دسته موزیک دانشکده

افسری و دسته موزیک ژاندارمری قابل ذکرند.

سرود در انقلاب

وضع سرود و سرود سازی - همان‌گونه که گفته شد - پیش از انقلاب اسلامی رواج داشت. مردم در برابر تبلیغات رسمی حکومت، با واکنش منفی نشان می‌دادند، بدون توجه از کنار مسائل جاری می‌گذشتند یا بازناب‌های خود را در قالب اشعار و سرودهایی که خود، خالق آن بودند، نشان می‌دادند. گروه‌های سیاسی فعال که سازمان یافته بودند و تشکیلات منظمی داشتند برای بیان ایده‌ها و اندیشه‌های خود، سرودهای متعددی ساخته بودند که در مجامع خود اجرامی کردند. سرودهای گروه‌ها که توسط جوانان و در هنگام

آزادی، آزادگی، ظلم ستیزی، وحدت و هر آنچه

ارزشمند بود، در بین مردم مقبولیت یافتند. با پیروزی انقلاب

اسلامی ایران و متناسب با چهره پر تحول و دگرگون‌شده جامعه،

بیان مفاهیم و اندیشه‌های سیاسی - اجتماعی در قالب سرود از

ضروریات و نیازهای فرهنگی جامعه به حساب می‌آمد.

کوچه‌پیمایی‌های دسته جمعی در کوچه‌ها به اجرا درمی‌آمد، اولین جوشش‌های مردمی در خلق آثاری از این دست‌اند، با آغاز فعالیت‌های انقلابی و مبارزه علیه حکومت پهلوی یکی از زمینه‌های فرهنگی - مبارزاتی، ساختن سرودها و اشعار و آهنگ‌های انقلابی بود.

کافی نماند و به شنیدن سرود با آواز جمعی عادت کنند. از معروف‌ترین گروه‌های کر که در اجرای سرودها با رادیو همکاری کردند، می‌توان به گروه‌های «ادبک هوسپیان» گروه کر باشگاه آرزات» و گروه کر «آشوری‌ها» اشاره کرد. بعدها در رادیو گروه کر و ارکستری به سرپرستی

این سرودها به تدریج از اثرهای محافل و گروه‌ها به میان مردم رسیدند. مردمی که تا آن زمان با مفاهیم و نغمه‌های رسمی و تکراری و غیر قابل قبول روبه‌رو بودند، اینک در میان گفته‌های نو به جستجوی ایده‌آل‌های خود می‌پرداختند. مفاهیم آزادی، آزادگی، ظلم ستیزی، وحدت و هر آنچه ارزشمند بود در بین مردم مقبولیت یافتند. با پیروزی انقلاب اسلامی ایران و متناسب با چهره پر تحول و دگرگون‌شده جامعه، بیان مفاهیم

محبوب و امثال آنها از سرودهایی‌اند که در دوران پیروزی انقلاب در بین مردم به مقبولیت رسیدند.

سرودهایی که بعدها ساخته شدند از دقت و انسجام بیشتری در شعر و آهنگ بهره داشتند. بررسی و تحلیل دقیق و زمان بندی شده سرودهای انقلاب به فرصت جداگانه و حوصله‌ای فراوان نیاز دارد که خود موضوع مستقلی برای تحقیق است.

سرود و جنگ

با آغاز جنگ عراق و ایران، ضرورت تهییج احساسات مردمی و لزوم ساختن سرود برای تحرک مردم‌پس از پیش آشکار گردید. در دوران جنگ، چه هنگام دعوت و بسیج رزمندگان، چه در اوقات تشرین و آمادگی و چه در ایام عملیات نظامی، در هر حال ضرورت به کارگیری سرود و مارش کاملاً مشهود بود.

در این دوران، به همت آهنگ‌سازان و شاعران، سرودها و مارش‌های بسیار مؤثری ساخته شدند که تعدادی از آنها زیبا و به یادماندنی هستند. بعضی از این سرودها توسط رزمندگان زمزمه می‌شدند و تعداد دیگری همواره در تهبیح و روحیه بخشیدن به سربازان، اثری انکارناپذیر داشتند. حاصل تجربیات ناشی از گسترش سرود در دوران جنگ، این امر را

تثبیت کرد که، سرود می‌تواند از عوامل مهم در هماهنگی فکری و عاطفی یک جامعه باشد و نیروهای موجود در جامعه را همسو و هم جهت سازد. سرود می‌تواند عامل اتحاد فکر و عمل باشد و پراکندگی‌ها را به همبندی و تجمع مبدل کند. ریتم مارش و کلام سرود، ریخت را به دور می‌ریزد و

و اندیشه‌های سیاسی - اجتماعی در قالب سرود از ضروریات و نیازهای فرهنگی جامعه به حساب می‌آید.

از آنجا که ترانه‌ها و تصنیف‌های موجود در جامعه، نه به لحاظ ریتم و ملودی و نه از نظر محتوای نیازهای مردم پر تحرک و انقلابی را بر آورده نمی‌ساخت و حتی گاه تداعی کننده بی‌ارزشی‌ها و عدم نظم اخلاقی و اجتماعی بوده لذا سرود به عنوان یگانه فرم موسیقی مورد قبول و قابل دفاع، در بین مردم انقلابی ایران پذیرفته شد.

در این دوران سرودسازی به سرعت رو به رشد و تکامل نهاد و نمونه‌های متعددی توسط اشخاص و گروه‌های مختلف ساخته شد. سرودهای ساخته شده در دوران انقلاب همگی ارزش‌های متعالی هنری و فرهنگی ندارند ولی به خوبی بازگو کننده نیازهای یک جامعه متحول به ادبیات و موسیقی پر تحرک، امید بخش و نشاط آفرین‌اند.

بعضی از سرودهای اوایل پیروزی انقلاب، گرچه به لحاظ شعر و ملودی و از نظر فنی معایب دارند، اما صرفاً به آن جهت که یاد آور دوران مبارزه و همدلی مردم‌اند، جایگاه ارزشمند خود را دارند. سرودهای «خیمینی ای امام»، «الم نسر»، «سرگ بر آمریکا»، «شب است» و «چهره میهن سیاه» «شهید»، «بهاران خجسته یاده» فرهبر

به پیشنهاد و پیگیری استاد وزیری.

آموزش سرود برای اولین بار جزو برنامه مدارس قرار گرفت و معلمان موسیقی برای آموزش آن تربیت شدند.

متأسفانه چون برنامه ریزی دقیق و پیگیری حساب شده‌ای در کار نبود، آموزش سرود و موسیقی در مدارس ثمره چشم‌گیری به بار نیاورد.

تحرك و نشاط را جایگزین آن می‌کند. تکرار سرود باعث می‌شود، آهنگی در ذهن بنشیند، مفاهیم همراه با آهنگ در خاطر باقی بماند و احساسی مشترک شکل بگیرد و در نهایت ایده‌ای مشترک در میان جمعیتی کثیر جا بیفتد. براساس آنچه گفته شد ضرورت آموزش، یادگیری، تعلیم، بررسی و تحلیل و ساختن سرود کاملاً آشکار می‌شود. از سرودهایی که در دوران جنگ به مقبولیت رسیدند و مشهور شدند، می‌توان چند نمونه را ذکر کرد: «شهید»، «دشمن به میدان آمده»، «برخیزید»، «شهیدان خدایی»، «جلند آسمان»، «مرگ بر آمریکا».

شعر سرود

شعر سرود باید موضوع معین داشته باشد و به نیاز گروه اجتماعی خاصی پاسخ دهد.
- مضامین و مفاهیم شعر سرود باید ساده، روشن، قابل فهم و به دور از پیچیدگی باشند.

ساختمان سرود

ساختمان سرود، مانند ساختمان تصنیف یا ترانه، از دو بخش با کلام و بدون کلام تشکیل می‌گردد. به‌طور معمول سرود با مقدمه‌ای موزیکال آغاز می‌شود که گوش شنونده را برای شنیدن کلام، درک حالات نغمه‌ها و هماهنگی با ریتم مورد نظر، آماده می‌کند.
موسیقی مقدمه سرود معمولاً باید شامل ملودی‌هایی کوتاه، جذاب و پیاگیر نغمه‌های بعدی سرود باشد. پس از مقدمه موزیکال، بند اول سرود آغاز می‌شود. بند اول عبارت است از مجموع چند بیت که مفاهیم معین و مشخصی را با آهنگی خاص به گوش می‌رساند.
مفاهیم شعری و نغمه‌های موسیقی، تماماً همچون جمله‌ای که مبتدا و خبر دارد از نقطه‌ای شروع می‌شوند و در نقطه‌ای دیگر به پایان می‌رسند و به این ترتیب بخشی از اندیشه و احساس منتقل می‌شود. پس از بند اول، موسیقی فاصله که استراحتی است برای خواننده یا گروه خوانندگان، اجرامی شود. این موسیقی معمولاً نغمه‌های کوتاهی است که

- کلمات و عبارات باید سلیس، روان و به راحتی قابل بیان و درک باشند.
- اگر برای آهنگ مشخصی شعر می‌سازیم، تلفیق شعر و موسیقی باید به دقت صورت پذیرد.
- واژه‌ها و تعابیر به گونه‌ای انتخاب شوند که فاعل و به یاد ماندنی باشند.
- واژه‌ها، هدف معین خود را دنبال کنند و از زیاده‌گویی بپرهیزند.
- مفاهیم سرود، روان، پذیرفتنی و دور از تصنع و تکلف باشند.
- در کلمات از ستایش‌های افراطی و تحسین و تمجید بی‌جا پلوسانه بپرهیز شود.

- مفاهیم، هدف‌دار و در تعالی فکر و آگاهی مستمع، مؤثر باشند.
- مفاهیم سرود، ضمن غنای مفهوم و محتوای والا باید ملهم از فرهنگ مردم باشند.
- مفاهیم شعر سرود باید امیدبخش و نشاط آفرین باشند.
- مفاهیم شعری باید روحیه هم‌گرایی، جمع دوستی و اتحاد را تقویت کنند.
- وزن و شکل مصراع‌ها در بندهای مختلف مشابه یکدیگر باشند.
- از طولانی شدن کلام در بندهای سرود، حتماً بپرهیز

حاصل تجربیات ناشی از گسترش سرود در دوران جنگ. این امر را تثبیت کرد که سرود می‌تواند از عوامل مهم در هماهنگی فکری و عاطفی یک جامعه باشد و نیروهای موجود در جامعه را همسو و هم جهت سازد.

با آهنگ اصلی ارتباط دارد و به شنونده این امکان را می‌دهد تا ذهن خود را برای شنیدن مفاهیم جدیدتری آماده کند. به این ترتیب سرود می‌تواند او را چند بند داشته باشد. توصیه مهم در سرودها آن است که بندها پیش از حد متعدد نشوند و هر بندهای ابیات کوتاه باشد تا دریافت آن سهل شود.

شود.

آهنگ سرود

می شود، به شرح زیر بیان می کنیم:
 - سرود، ابده آل ها، آرمان ها و عقاید را هماهنگ می سازد.
 - سرود، موجب یکدلی و همسویی شده، حرکات و افکار یکسانی را سبب می شود.
 - سرود، در ایجاد نشاط، نیرو و تحرک موثر است.
 - سرود، موجب قبول و پذیرش ارزش های اجتماعی می شود.
 - سرود، باعث دوری از تک روی و پیوستن به جمع می گردد.

به همین ترتیب، مواردی نیز در زمینه آهنگ سرود ذکر می شود:
 - ملودی یا آهنگ سرود باید ساده، روان و پذیرفتنی باشد.
 - سرود ایرانی به لحاظ آهنگ، بهتر است بر مبنای موسیقی سنتی یا بومی پایه گذاری شود.
 - ملودی های مقدمه و فاصله بندها کوتاه باشند و از تفصیل جلوگیری شود.

- سرود، می تواند خود باوری ها و

از معروف ترین اشخاصی که در ساختن آهنگ عادات ناخنجار را به تفکرات قابل قبول

سرود فعالیت داشتند می توانیم از چند نفر نام تبدیل کند.
 - سرود، باعث تقویت احساس شنوایی و دریافت ریتم و حرکت مناسب می شود.
 - سرود، در اصلاح بیان و رفع مشکلات گفتاری پاری دهنده است.
 - سرود، ضمن ایجاد شور و نشاط، ابزار مهمی در امور آموزش است.
 - سرود، به خوبی اوقات فراغت را پر کرده، از اتلاف وقت جلوگیری می کند.
بیریم علینقی وزیر، روح الله خالقی، عزیز شعبانی، جواد بدیع زاده، محمد جهان پناه، مصطفی کسروی، بهرام صمیمی، انوشیروان روحانی، امیر حسین مهرپور و ...

- ملودی مقدمه سرود کاملاً مرتبط و از جنس ملودی فاصله و متن سرود باشد.
 - ملودی بندها در سراسر سرود، عیناً تکرار شوند.
 - اگر بر شعر معنی، آهنگی می سازیم باید به تلفیق دقیق شعر و موسیقی توجه کنیم.
 - ریتم سرود باید با ساده ترین حرکات، منطبق و به راحتی قابل تقلید باشد.
 - آهنگ سرود حالتی بی تفاوت نداشته و کاملاً جذاب باشد.

- ملودی ها در منطقه ای از اصوات قرار گیرند که با وسعت صدای اکثریت، هماهنگ باشند.
 - ملودی های سرود، جذاب، یکدست، غیر تقلیدی و به یاد ماندنی باشند.
 - از ریتم ها و ملودی های سبک و کم ارزش پرهیز شود.
 - تازگی و نوآوری در عرضه آهنگ ها در توفیق میسر شود، مؤثر است.

عمده ترین هدف های یک سرود

در بخش های گذشته، رسالت و ارزش هایی را بیان کردیم که می تواند سرودی را قابل قبول و پذیرفتنی سازد. در اینجا به منظور تشخیص محاسن و معایب سرودها و برای آن که ابزار شناخت ساده تری در اختیار داشته باشیم، عمده ترین هدف هایی را که وجود آنها در سرود موجب جدلیت

